

Stockholm 2 oktober 2024

Öppet brev till klimat- och miljöminister Romina Pourmokhtari (L) och landsbygdsminister Peter Kullgren (KD) gällande rapporteringen till EUs art- och habitatdirektiv

Vi skriver till er eftersom regeringen förväntas ta beslut om regeringsuppdrag kring artikel 17-rapporteringen kopplat till art- och habitatdirektivet. Vi har fått oroväckande signaler om att man genom politisk styrning vill frångå användning av kunskapsbaserade referensarealer utifrån ekologiska behov i artikel 17 rapporteringen. Hur referensarealer används är centralt eftersom det påverkar tillståndsbedömning av naturtyper och därmed framtida uppskattat behov av skydd och restaurering. Referensarealer har aktualiserats eftersom det även förekommer i EUs restaureringsförordning och restaureringsbetinget är kopplat till detta.

Världsnaturfonden WWF Sverige och BirdLife Sverige vill därför rikta en kraftig uppmaning till statsministern och miljöministern att inte ändra utgångspunkten för hela naturvårdsarbetet i Sverige. Stå upp för kunskapsbaserad bedömning inom detta viktiga område. Att ha en vetenskaplig bedömning av tillståndet för naturtyper och framtida behov av restaurering och skydd är helt avgörande för att bevara våra svenska arter och natur.

Bakgrunden

Art- och habitatdirektivet är grundläggande för naturvårdspolitiken inom EU och Sverige. Just nu baseras målen för hur mycket som ska skyddas och restaureras utifrån vad som är ekologiskt nödvändigt för att bevara arter och ekosystem. Regeringen gav under 2023 i uppdrag till Naturvårdsverket att tillsammans med Skogsstyrelsen, Statens jordbruksverk och Havs- och vattenmyndigheten, ta fram förslag till reviderade referensarealer för de utpekade naturtyper som år 2025 ska rapporteras enligt artikel 17 i art- och habitatdirektivet.

Den 28e mars 2024 redovisade Naturvårdsverket i samarbete med Jordbruksverket, Havs- och vattenmyndigheterna och Skogsstyrelsen en översyn av referensarealer för livsmiljötyper i art- och habitatdirektivet. Inom detta uppdrag presenterades också en delrapportering med redovisning av naturtypernas areal vid EU-inträdet 1995. Argumenten för att även fortsatt använda referensvärden utifrån ekologiska behov överväger tydligt i rapportens analys. Det är även det alternativ som enligt analysen är bäst ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. I den politiska debatten har framkommit två alternativa vägar att gå gällande referensarealer:

1. Användning av ekologiska referensarealer utifrån myndigheternas djupgående analys
2. Använda uppskattad utbredning av naturtyperna 1995

Sverige har genom Naturvårdsverkets arbete följt EUs vägledning kring denna rapportering under lång tid. I den politiska debatten florerar mycket vilseledande information så som att det skulle vara avsikten att återgå till något förhistoriskt tillstånd för naturen i Europa. Det skulle naturligtvis vara omöjligt eftersom Europa är en av de mest intensivt använda kontinenterna i världen.

Det handlar istället om att man enligt EU-kommissionens vägledning bör beakta historiska förhållanden under de två till tre senaste seklen, liksom den mer sentida perioden innan direktivet trädde i kraft (från 1940 – 1950-talet). Syftet med att använda historisk information är att kunskap om hur landskapet och de ekologiska förhållandena har förändrats över tid har betydelse för att kunna bedöma hur stor areal eller hur stor population som behövs för att en naturtyp eller en art ska vara livskraftig på lång sikt.

Ekologisk forskning har visat att om mer än cirka 80 procent av en livsmiljö försvinner, så blir det svårt att säkerställa den långsiktiga överlevnaden. Det betyder att minst 20 procent av livsmiljöerna behöver finnas kvar. Referensarealerna har därför ofta satts till 20 procent av den uppskattade ursprungliga arealen av respektive naturtyp. Detta kallas för ett ekologiskt tröskelvärde. Även vid 20% av ursprunglig förekomstarea finns betydande risker att arter försvinner. Tröskelvärden i olika studier varierar mellan 20 och 50% av ursprunglig utbredning. Detta talar starkt för att inte lägga sig lägre än 20%.

Nu verkar regeringen överväga att i stället ändra till att målen ska baseras på alternativ 2, det vill säga hur stor utbredning naturtyperna hade 1995 – vid Sveriges EU-inträde. Användning av referensareal på detta sätt skulle till exempel innebära att behovet av ytterligare skydd av skog sätts till noll!

Ett huvudargument för att använda 1995 års arealer är att flera andra EU länder har använt inträdesåret i sina referensarealer. Det finns en felaktig bild av att "alla andra länder" rapporterat referensvärden utifrån areal vid EU-inträdet, eller utgått ifrån "andra modeller" än Sverige när de tagit fram sina referensvärden. De flesta EU-länder har över huvudtaget inte rapporterat några referensvärden, eller så har de inte rapporterat referensvärden i siffror, vilket gör det svårt att jämföra. Naturvårdsverkets redovisning av regeringsuppdraget visar att många länder helt saknat underlag för tidigare rapportering av referensvärden. Detta kommer inte vara möjligt framöver när gynnsam referensareal har en tydlig definition i EUs restaureringsförordning.

Det är helt centralt att skydds- och restaureringsbehoven vad vetenskapen säger och inte baseras på när man gick med i EU och vilken areal av naturtyper som fanns då. I och med restaureringsförordningens ikraftträdande är referensarealer nu också ett legalt begrepp som definieras i restaureringsförordningen, vilket också minskar tolkningsutrymmet kring detta begrepp. Det är ett krav i EUs restaureringsförordning att referensarealer ska fastställas utifrån bästa tillgängliga kunskap om de ekologiska behoven. Om regeringen vill frånga de förslag som lämnats av myndigheterna behöver de därför presentera ett bättre/annat vetenskapligt underlag än det som tagits fram av Artdatabanken och Naturvårdsverket.

Vi ska vara uppriktiga med att det handlar om ganska betydande arealer som skulle behöva restaureras och/eller skyddas men det beror huvudsakligen på att det har funnits ett långvarigt underskott av att implementera art- och habitatdirektivet både i Sverige och inom EU som helhet.

Uppmaning

Att politiskt styra artikel 17 rapporteringen på så sätt att det inte längre baseras på vetenskaplig grund skulle vara ett enormt bakslag för biologisk mångfald och kunskapssamhället. Vi tror inte heller att EU-kommissionen kommer att acceptera denna helomvändning i rapportering och bedömning av tillståndet som nu 1995-års nivåer skulle innebära för Sverige.

Vi uppmanar regeringen att fortsätta använda referensarealer utifrån ekologiskt behov baserat på myndigheternas gedigna underlag. Vi tror inte att regeringen vill hamna i en situation där man uppfattas som att inte tro på den vetenskapliga konsensus som finns kring biologisk mångfald, lika lite som regeringen vill uppfattas som klimatförnekare.

Om regeringen väljer bort vetenskapen skulle kritiken mot ett sådant beslut inte låta vänta och den skulle bli av en betydligt större dignitet än vid andra regeringsbeslut kring miljö. Vi har en global kris för biologisk mångfald som också berör Sverige och den måste hanteras utifrån det.

Hur ska ministrarna se till att referensarealerna för de naturtyper som pekas ut i EUs art- och habitatdirektiv grundas på ekologiska behov?

